

HALKIMIZI TANIYOR MUSUNUZ?

27 Ağustos 2026

Yıldırım Koç

Ben 75 yaşındayım ve ömrümün ancak son 20-25 yılında halkımıza ilişkin bazı genellemeler yapabilecek duruma gelebildim.

İnsanlarımız son derece uyanık, yalnızca veya öncelikle kısa vadeli çıkarları doğrultusunda hareket eden, son derece gerçekçi, sırtında yumurta küfesi taşıyan tedbirli insanlardır. Bu sıfatları çoğaltmak mümkün. Şeytana pabucu ters giydirecek kadar kurnaz çarıklı erkânıharplerdir. Adam kullanma konusunda da çok yeteneklidirler.

Tek tek böyle insanlardan oluşan halkımızın çok büyük bölümü de bu özellikle sahiptir. Kişilerin çoğu da, halkımızın büyük bölümü de, sizden yararlanmaları sona erdiğinde, anında size karşı tavır alırlar.

Diğer bir deyişle, halkımız ne kahramandır, ne de cahil ve aptal. Halkımızı yakından tanıma imkanı bulamamış veya anlayamamış insanların efsaneleri veya hakaretleri son derece yanlıştır.

Genellikle zannedilenin aksine, bizim milletin milliyetçiliği, “insanın vatani doğduğu yer değil, doğduğu yerdir” biçiminde ifade edilebilir. Bugün milliyetçi kimliğin en yoğun olduğu bir kentte Almanya’da iyi bir ücretle çalışma imkanı olduğunu söyleyin, bakalım başvuru sırası nerelere kadar uzanacak.

“Bizim insanımız garibanı veya yenileni destekler” diye bir efsane daha vardır. Bir sendikacı, niçin eylem yapmadığını sorduğumda, “ben ayakta duran yumruk atmam; başkası yumruk atıp yere çöktürmüştü, ben de yüklenirim” demişti. Bizim halkımız güçten ve güçlüden yanadır. Birilerinin gücünü yitirdiğini hissettiğinde de hiç tereddüt etmeden karşı tarafa geçer.

Bu topraklarda yaşamaktan ve bu milletin bir ferdi olmaktan son derece memnunum. Keyfini de çıkarıyorum. Ancak sevmediğim iki özelliğimiz var. Avrupa veya ABD’de biriyle kapışacaksanız, düello yaparsınız. Bizdeyse ona karşı pusu kurarsınız. Ayrıca, biriyle yarışma söz konusuysa, kapitalizmin geliştiği ülkelerde rakibinizden daha iyi olmaya çalışırsınız. Bizde ise rakibinize çelme takmanın yollarını ararsınız.

Bir de tembelliği uyanıklık zannedenlere kızıyorum. Bazı kadınlar, çocukları ne iş yaptığı sorulduğunda, “çok rahat, vallahi, söğüt gölgesinde yatıp paralarını alıyorlar” der. Bankamatik memurluğu veya işçiliği diye bir tanım da var. Bence “iyi iş”, insanın kendini geliştirebildiği ve geçimini sağlayabildiği iştir. Yatmak başka varlıklara özgüdür.

Bizim milletin “balık hafızalı” olduğu yolunda bir efsane de var. Bizim millet unutmaz; işine geldiği zaman unutmadığını gösterir. Herkes anasının gözüdür. Herkes her şeyi kafasının bir köşesine yazar, zamanı geldiğinde hatırlatır. Unutmuş gibi yapıyorlarsa, hangi hespla böyle davrandıklarını anlamaya çalışmak gerekir.

Ben bir de yabancıların milletimizi tanımak amacıyla yaptıkları anketlere çok gülüyorum. 1960’lı yıllarda Amerikalı “barış gönüllüsü” adı altındaki istihbaratçıları ellerinde anket formlarıyla onbinlerce insanımızla görüşüp, halkımızın yapısını çözmeye çalıştı. Tabii ki çuvalladılar. Bizim uyanık insanımız, bir anketle karşılaştığında, hemen kafasında bin bir hesap yapar ve anketi yapanın duymak istediği yanıtları verir. Bizim milleti çözebilmek öyle zannedildiği gibi kolay değildir.

Halkımıza ilişkin bir efsane, “bir lokma bir hırka” anlayışıdır. Kim halkımızı böyle düşünürse yanlış yapar. Halkımız, özellikle son 30-40 yıllık dönemde tam bir gösteriş tüketiminin çarkına kapıldı. Ancak bu tavrı birliktelikte, halkımızın geleneksel sade ve mütevazı yaşama anlayışı büyük darbe yedi. İnsanlarımız komşusuna cep telefonu, arabasıyla, evindeki eşyalarla hava atmaya başladı. Bu tüketim çılgınlığını yapabilmek için de en kısa yoldan hızla zenginleşme hevesi yaygınlaştı. O zaman, “benim memurum işini bilir” anlayışı meşrulaştı, yolsuzluk olağanlaştı, çalma imkanı olup da çalmayana “salak” gözüyle bakılmaya başlandı. Ayrıca, kendini cin zannedenler, cinin de cininin olduğunu göz ardı ettiklerinden, bahis oyunlarında, kripto para, sermaye piyasasında, vb. büyük paralar kaybetti. Çiftlikbank olayı güzel bir örnektir.

Bizim millet olağanüstü politizedir, dünyadaki gelişmeleri kulaktan dolma haberlerle izler; ancak her konuyu bildiğini düşünür ve genellikle uzman görüşlerine itibar etmez. Kitap okuma alışkanlığıysa gençler arasında bile çok azaldı. Ancak halkımızın çoğu, vahiy yoluyla, tüm ekonomik, siyasi ve toplumsal sorunlara çözüm önerebilir. Benim kuşağımda ekonomik sorunlar arttığında bulunan yaygın çözüm, “sallandırıcaksın şu meydanda pahalı mal satanları, bak ekonomi nasıl düzelir” biçimindeydi. Rusya hakkında bırakın hiçbir kitabı, bir makale bile okumamış birinin, televizyon seyrederken, “Putin hata yaptı, Ukrayna konusunda şöyle hareket etmeliydi” dediğini duyabilirsiniz.

Halkımız bazen doğru gözlemler de yapar. Büyük bir bankanın Ankara’da şube müdürlüğünü yapan bir arkadaşım bir olay anlattı. Bir gün iktisat profesörü bir bey ile ev kadını eşi geliyorlar ve paralarını yatırma konusunda kendisiyle görüşüyorlar. Benim arkadaş bazı önerilerde bulunuyor. İktisat profesörü bey, uzun bir dünya ve Türkiye ekonomisi tahlili yaptıktan sonra, bir öneri geliştiriyor. Ev kadını eşi ise sevgilerine dayalı bir tercih bildiriyor. Ev kadını eşin dediklerini yapıyorlar ve kadıncağzı haklı çıkıyor.

İşçilerde ve memurlarda çok üzüldüğüm bir durum da, yaşadıkları sorunları yeteneklerini kullanarak çözme konusunda bilgilenmeye yönelmemeleridir. Benim kuşağımda bu olanaklar yoktu. Şimdi hem eğitim düzeyi çok yükseldi, hem de sosyal medya ve internet aracılığıyla her türlü bilgiye erişmek mümkün. Tanıdığım işçilerin epeyce bir bölümü, futbol hastasıysa size tuttuğu takımın geçmişini, Altılı Ganyan tutkunuyysa atların şeceresini, magazin meraklıısıyla hangi ünlünün ne yaptığını ayrıntılı olarak anlatabilir. Ancak kendi hakları konusunda böyle bir duyarlılık veya merak yoktur. Şikayet etmekle yetinirler.

Benzer durum işçi ve memur eylemlerine katılmak konusunda da geçerlidir. Kendi ekmeği ve hakları için sendikasının düzenlediği yasal, meşru ve demokratik bir eyleme katılmaz. Ancak tuttuğu futbol takımının maçını kaçırmaz. Maç başka bir ildeyse bile oraya gider. Konser meraklıları için de aynı durum söz konusudur.

Aziz Nesin, halkımızın zeka düzeyine ilişkin son derece yanlış bir değerlendirme yapmıştı.

Nazım Hikmet ise, halkımızın eksikliklerini dile getirdikten sonra umutlarını özetlemişti.

Tommaso Campanella’nın (1568-1639) “Halk” şiiri müthişti. Şükrü Erbaş’ın “Köylüleri Niçin Öldürmeliyiz” şiiri de müthiş bir gözlem bütünlüğüdür.